

TURİZM GELİŞİMİ İLE KÜLTÜREL KİMLİK OLGUSU ARASINDAKİ İLİŞKİ: ALAÇATI ÖRNEĞİ

Aseña ALBAYRAK*, Ömür Neczan ÖZMEN**

ÖZ

Bu çalışmada kültürel kimlik olgusu ile Alaçatı'daki turizm gelişimi arasındaki ilişki değerlendirilmektedir. Bu çerçevede Alaçatı'nın kültürel yapısının incelenmesi ve bu yapının turizm gelişimiyle olan ilişkisinin saptanması amacıyla "Alaçatı'nın turistik gelişimiyle Alaçatı'nın kültürel kimliğinin ilişkisi nedir?" sorusundan hareketle nitel araştırma yöntemlerinden biri olan görüşme tekniği kullanılmıştır. Amaçlı ve zincirleme örnekleme yöntemine uygun olarak seçilen idari ve yerel yönetici, turizm işletmecileri, şehir planlamacısı, turizm derneği başkanı ve yerel halk dahil olmak üzere toplamda 15 katılımcı ile yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılarak derinlemesine görüşme yapılmıştır. Araştırma sonucunda Alaçatı'nın hem mübadele hem de başta İstanbullular olmak üzere yurtiçinden de aldığı göçler nedeniyle yerel halkın merkezden uzaklaşması, kültürel kimlik öğelerinin unutulmasına yol açtığından Alaçatı'daki turizm gelişiminin kültürel kimlikle olan ilişkisinin zayıf olduğu görülmüştür. Alaçatı'daki var olan turistik gelişimin başlıca nedenleri olarak rüzgar sörfü ve mimari yapının bozulmamış olması ortaya konulmaktadır.

Anahtar Sözcükler: *Turizm Gelişimi, Kültür Olgusu, Kimlik Kavramı, Kültürel Kimlik, Alaçatı.*

THE RELATIONSHIP BETWEEN DEVELOPMENT OF TOURISM AND CULTURAL IDENTITY PHENOMENON: THE EXAMPLE OF ALACATI

ABSTRACT

In this study, the relationship between development of tourism and cultural identity in Alaçatı, which is located in İzmir, is evaluated. In this regard, the purpose of this research is to find answer to the question "What is the impact of cultural identity in the development of Alaçatı?" In order to examine the cultural structure of society in Alaçatı and determine the connection between this structure and the development of tourism in this region, an interview form with

* Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Bölümü, İzmir, E-posta: asenaalbayrak91@gmail.com

** Dokuz Eylül Üniversitesi, İşletme Fakültesi, İşletme Bölümü, İzmir, E-posta: omur.ozmen@deu.edu.tr

Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği

open-ended questions has been used. The data is obtained from a total of 15 stakeholders such as two people from local administration, the president of tourism association, two hotel managers, and ten people from local public. As a result of the research, it has been found that the relationship between the development of tourism in Alaçatı and cultural identity is weak due to the fact that Alaçatı's residents moved away from the center because of population exchange as well as the domestic migration, especially from Istanbul. The major reasons for the development of tourism in Alaçatı are windsurfing and the unspoilt architecture.

Keywords: *The Development of Tourism, Culture Phenomenon, Identity Concept, Cultural Identity, Alaçatı.*

GİRİŞ

Turizmin değişip gelişmesiyle, yeni eğilimlerin ortaya çıkmasıyla ve gelişen turizm bilinci ve kültür düzeyiyle beraber insanların zihninde turizm denilince canlanan deniz-kum-güneş üçgeninden ibaret algıyı kırılmıştır. Böylelikle insanlar turizm hareketliliğine yalnızca deniz turizmi için değil; kültür, sanat, kültürel kimlik, tarih, coğrafya gibi çekim unsurları nedeniyle de katılmaktadırlar (Stancioiu vd., 2011: 86). Bu unsurlar söz konusu olan destinasyonun turistik niteliğiyle yakından ilişkilidir.

Her destinasyonun farklı turistik ürün içermesinden kaynaklı olarak turistik çekicilik unsuru da farklılık gösterir. Kimi destinasyonlarda maddi ögeler ön plandayken kimisinde de manevi ögeler başlıca çekicilik unsuru olabilmektedir. Hem maddi hem de manevi ögeleri bünyesinde bir arada barındıran destinasyonlar da mevcuttur. Destinasyonlardaki çekicilik unsuru olay ve yer çekiciliği olarak ikiye ayrılmaktadır (Olalı ve Timur, 1988: 424). Olay çekiciliğine örnek kongre, fuar vs. olurken yer çekiciliğine örnek ise Kapadokya, Mardin ve Datça olabilmektedir. Yer çekiciliğini oluşturan unsurlardan biri de yer kimliğidir. Yer kimliğini, temelde o destinasyonun kültürel kimliği belirler (Proshansky vd., 1983: 78). Bu çerçevede kültürel kimlik de destinasyonların çekicilik unsurlarından biri olarak görülebilmektedir (Kutvan ve Kutvan, 2013: 161).

Bir destinasyonun kimliği, o yerin kültür ögelerini de kapsamaktadır. Bu bakımdan yer kimliği bir destinasyonun yapısını ve taşıdığı çekicilik unsurlarını gösterebilmesi açısından önemlidir. İnsanlar bir bölgenin yaşam biçimini, inancını, değerlerini, sanatını, mimarisini, dilini, dokusunu merak edip o destinasyona gitme ve görme eğilimi gösterebilmektedirler. Bu sayede bir bölgenin kültürel kimliği, o bölgede

Asena Albayrak ve Ömür Neczan Özmen

turizm faaliyetlerinin gelişmesine yol açan faktörlerden biri olmaktadır (Canosa vd., 2001; Rebutin, 2009; Higgins-Desbiolles, 2006).

Bu bağlamda kültürel kimlik ve turizm gelişiminden hareketle bu araştırmanın yapılmak istenmesinin nedeni şudur; Alaçatı, günümüzde popüler turizm destinasyonlarından biri olmakla beraber sahip olduğu tarihsel doku nedeniyle de çekici turizm merkezlerinden biri olma özelliği göstermektedir. Öte yandan mübadele kasabası olma özelliğinden gelen çok kültürlülük nedeniyle Alaçatı'nın kültürel kimliği araştırılmaya değer bir konu olarak görülmektedir. Turizmin kültürel yapı üzerindeki olumlu ve olumsuz anlamda neden olduğu değişimlerin yerel halkın algıları, gözlemleri ve düşünceleri vasıtasıyla Alaçatı'da ne ölçüde meydana geldiğini ortaya koymak amaçlanmıştır. Konuyla ilgili literatür incelendiğinde turizm ve kültürel kimlik arasındaki ilişki ile ilgili az sayıda çalışma bulunmaktadır (Brown, 1990; Edgecombe, 2004; Bozetka, 2013; Caneen, 2014; Rich ve Franck, 2015). Bu çalışmalar turizm gelişimiyle kültürel kimliğin güçlü bir ilişkisi olduğuna ve turistlerin destinasyon tercihlerinde kültürel kimlik öğelerinin etkisinin bulunduğuna yönelik bulgular ortaya koymaktadırlar; fakat daha önce Alaçatı'nın kültürel kimliğinin turizm gelişimiyle ilişkisi olup olmadığını; olduysa ne ölçüde ve hangi etkenlerle olduğunu bulmayı amaçlayan bir araştırma olmaması bakımından bu araştırmanın önemli olabileceği düşünülmektedir.

YAZIN TARAMASI

Kültür Olgusu ve Kimlik Kavramı

Kültür, kavramsal olarak pek çok olguyu içinde barındıran geniş bir yelpazedir. Örneğin; bir kişinin doğumundan itibaren aldığı dil eğitimi, giyinme şekli, aile yapısı, değerleri, sosyal yaşantısı gibi unsurlar, o kişinin ait olduğu kültürün çatısı altında şekillenmektedir. İnsanlar yaşamda bazı sosyal ilişkileri, değerleri, gelenekleri ve dili öğrenerek sosyal bir varlık haline gelmektedirler. Bu bağlamda, en gelişmemişinden en gelişmişine kadar her çeşit toplulukta kültür adı verilen olguyla karşılaşmaktadır (Güvenç, 1996: 102). Kültür kuramcısı olan Raynold Williams kültürün yüz altmış dört adet farklı tanımı olduğunu söylemektedir (Gökalp, 2013: 99). Taylor'a (1991: 827) göre kültür; insanın, bir toplumun üyesi olarak edindiği bilgi, sanat, gelenek, görenek, yetenek ve alışkanlıkları içeren karmaşık bir yapıdır. Toplumlar birbirlerinden farklı tarzda bireylere sahip olduğundan, bu durum her topluluğun kendine özgü kültürünü oluşturmasını sağlamaktadır. Böylelikle dünyanın farklı yerlerinde, toplumlar tarafından özgün yaşam şekilleri ve kültürler yaratılmaktadır.

Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği

Kültür maddi ve manevi olmak üzere iki türlü öğeden oluşmaktadır. Maddi kültür öğeleri, bir toplumun teknoloji ile elde edilen maddi araçlarından, yaygınlaşmış kalıp ve davranış biçimlerine kadar uzanan, kültürde somut haliyle yer alan unsurların ve bu unsurların kullanım tarzlarının tamamı olarak açıklanabilir (Sözen, 1991: 100). Diğer bir deyişle toplumun her türlü elle tutulur gözle görülür öğelerinden oluşmaktadır. Örneğin; topluma ait giysiler, binalar, kullanılan teknoloji, üretim ve her türlü araç gereç kültürün maddi öğeleri hakkında bilgi vermektedir. Öte yandan bir toplumun yaşayışını düzenleyen gelenek, görenek, değer, inanç, yasa, ahlak kuralları, normlar ve düşünce biçimi kültürün manevi öğelerini oluşturmaktadır (Bahar, 2009: 55).

Yaşam biçimi, aile yapısı, inanç, dil, sanat ve mimari gibi kültür öğelerinin toplamı bir toplumun kimliğini oluşturduğundan, bu bağlamda kimlik kavramı önem kazanmaktadır. Felsefi veya kültürel temelli bir biçimde insanın kendisini tanımlaması durumu onun en önemli sorunlarından biri olmaktadır. "Ben kimim?" ve "Neyim?" sorusu bireyin kimlik arayışının temelini oluşturur. Benlik ve kişilik insanın içinde bulunduğu toplumdan bağımsız olarak şekillenmemekle beraber, evrensel değerlerden tamamen kopuk da sayılmamaktadır (Akdemir, 2004: 43).

Kimlik, sosyal bilimler alanında yer alan önemli kavramlardan biridir çünkü bireyin kimliğinden bağımsız bir sosyal hayat düşünülemez. Etnik ve milli kökenler, yaşantı, dil ve inanç gibi değişkenlerin yanı sıra düşünceler, hayaller, aidiyet hissedilen gruplar bireyin kimliğini oluşturmakta ve çeşitlendirmektedir (Yanık, 2013: 226). Kimliğin farklı tanımlanış, algılanış ve yaşayış biçimleri olduğu gibi farklı kimlik yaklaşımları da bulunmaktadır. Bu araştırmada kişilerin kendilerini belirli gruplara ait olarak algılama eğilimleri ve o grubun doğasına uygun olarak norm, davranış, değer, inanç ve yaşam tarzı geliştirmeleri doğrultusunda biçimlenen toplumsal kimlik teorisi benimsenmiştir. Bu teori, araştırma sorularını şekillendirmenin yanı sıra katılımcıların "kültürel kimlik ve turizm gelişimi arasındaki ilişki nedir" sorusuna karşı oluşturdukları algı, anlayış ve düşüncelerinin ölçülmek istenmesi nedeniyle araştırma amacıyla uyumludur. Çünkü katılımcıların toplumsal ve bireysel olarak oluşturdukları normlar, yaşam biçimi algıları ve ait oldukları gruplar çerçevesinde verdikleri yanıtlar, araştırma sorusunun cevabını oluşturacaktır.

Kültürel Kimlik ve Turizm Gelişimi

Kültürel kimlik, bir toplumun ya da o toplum içindeki farklı grupların kendilerini tanımlamak için kullandıkları kültürel değerlerden oluşan kimliktir. Nispeten daha dar bir kapsama ele alındığında ise azınlık bir grubun kendine özgü adetlerini gerçekleştirme davranışlarının altında kültürel kimlik olgusu yatmaktadır. (Birkök, 1994: 82). Kültürel kimliklerin biçimlenmesi 'öteki'nin ifadesine göre düzenlenmektedir; kendi kendini kültürel olarak tanımlama durumu her zaman 'öteki'lerin değerlerinden, özelliklerinden ve hayat tarzlarından farklı olmayı gerektirmektedir (Larrain, 1994: 197).

Çoğu birey, kişisel kimliklerini oluştururken din, ırk, dil, sınıf, etnik köken ve cinsiyet gibi belirli grup bağlarını ve unsurlarını paylaşmaktadırlar. Bu unsurlar onlara kişiyi ve kişinin kimlik anlayışını belirtmekte yardımcı olmaktadır. Kültürel kimlik fikri böyle ortaya çıkmıştır.

Kültürel kimliklerin oluşumu sürekli bir devinim, değişim hâindedir. Bu çalışmada da benimsenen yaklaşım budur. Kültürel kimlikler mutlak ve sabit değildir. Tam aksine dönüşen, değişen ve gelişen bir yapıdadır. Sadece geçmişi değil geleceği de etkiler (Hall, 1996: 213). Bu sebeple bulunulan an dahil olmak üzere her zaman dilimi içindeki her bir davranış, bu kimliğin değişimine bir katkı sağlama imkânına sahip olacaktır.

Araştırmanın amacı doğrultusunda, kültürel kimliğin başlı başına turizm için çekici bir unsur olduğu düşüncesiyle (Wood, 1993; Yamashita, 2003) Alaçatı'da turizm gelişimiyle olan ilişkisini görmek için öncelikle turizmin tarihsel gelişimine değinmek yerinde olacaktır.

Turizm 1980'li yıllardan itibaren sürekli gelişim halinde olup, pazar payını oldukça yükseltmiş olsa da Türkiye'de turizm faaliyetleri genelde Muğla, Antalya gibi belirli destinasyonlarda yoğunlaşmış durumdadır. Bunu engellemek için farklı destinasyonların öne çıkan turistik özelliklerini koruyup pazarlamak gerekmektedir. Böylelikle turizm olayı ülke içinde dengelenmiş olacaktır. Her bir köşesinin farklı bir zenginliğe sahip olduğu Türkiye'de bunu başarmak mümkündür. Öte yandan turizmi çeşitlendirmek bir çözüm olarak görülebilmektedir. Turizmi çeşitlendirmek de belirli koşullara bağlıdır. Bunlar (Tursab Ar-Ge departmanı, Haziran 2003); doğal ve tarihi kaynakların zenginliği, yerel yönetimlerin turizm konusunda bilinçli hareket etmeleri, tutundurma faaliyetlerinin bölgeye has bir şekilde yürütülmesi, arz kaynaklarının çeşitlendirilmesi ve korunması, güçlü ve planlı programlara sahip turizm politikasının geliştirilmesi, sivil toplum kuruluşlarının ve meslek odalarının geliştirilmesidir.

Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği

Turizm sektörünün şu anki gelişmişliğine ulaşmasının arkasında yatan çeşitli toplumsal unsurlar bulunmaktadır. Sanayi Devrimi'nden sonra çalışma saatlerinin düşmesiyle çalışanların boş zamanları artmıştır. Boş zamanın artışı seyahate teşvik edici bir unsur olarak görülmektedir. Bunun yanı sıra çalışanlara ücretli izin hakkının da verilmiş olması turizmi geliştiren bir başka unsur olmaktadır. Ayrıca teknolojik gelişmeler sayesinde havayolu, denizyolu, demiryolu ve karayollarında gerçekleşen gelişmeler ve ilerlemeler daha fazla sayıda insanın turizm hareketliliğine katılmasını sağlamıştır (Kozak, 2010: 31).

Dünyadaki turizm hareketlerinin temelinde yeni kültürler tanıma ve görme isteğinin yattığı düşünülmektedir. Kültür genel bir konu olarak hemen hemen tüm turist gruplarından belirli bir bölümü kendine çekmektedir (Öter ve Özdoğan, 2005: 129). Deniz-kum-güneş dışında turistleri kendine çeken kültür faktörü, özellikle son yıllarda turistlerin seyahat tercihlerinde oldukça önemli bir yere sahiptir (Uygur ve Baykan, 2007: 1). Bunların yanında turizm olayı sadece bir kültür temsilinden ibaret olmamakla birlikte destinasyonlar, sergiledikleri kültür unsurlarını da barındırarak bir kimlik oluşturmaktadır. Destinasyonun kimliği, oranın kültürüyle çok yakından ilişkili olup turistleri cezbeden bir unsur olarak görülmektedir.

Öte yandan turizmin kültür ve kimliğe etkileri incelendiğinde, turizmin etnik ve kültürel kimliğin sürdürülebilmesi konusunda zararlı bir etkiye sahip olduğunu savunan yazarların yanında, turizmin etnik ve kültürel kimliğin tanıtılması ve dolayısıyla yerel halkın kültürüne olan bağlılığını arttırıcı etkisi olduğu görüşünü savunan yazarları da görmek mümkündür. Örneğin; Greenwood (1978), kimlik çerçevesinde turizmi ele alırken, kapitalist batı gelişimine dayanan turizm gelişimini nesneleştirme olarak değerlendirmiş, bu nesneleştirmenin yerel kimliğe ve kültüre ilişkin değerlerin yok olmasına neden olduğunu savunmuştur (aktaran Duran, 2011: 298). Mellinger'e göre ise (1994: 757) turizm ve kimlik ilişkisi, turist tercihlerinde yerel kültür ve kimlik arayışlarının öne çıkmaya başlamasıyla bağdaşmaktadır. Turistler seyahat ettikleri yerlerde bozulmamış ve turizmden kaynaklı diğer kültürlerin etkisi altında kalarak yozlaşmaya uğramamış bir yerli kültür ve kimlik öğelerini tercih etmekte ve aramaktadırlar. Böylelikle kültürü ve kimliği, turizmde yükselen değerler olarak öne çıktığından dolayı koruma eğilimi göstermek mümkündür.

Bir toplumun kültür düzeyi ve kalitesi o toplumu oluşturan kişilerin oluşturduğu sosyal ortamın kimliği üzerinde de etkilidir (Beyhan ve Ünügür, 2005: 78). Dolayısıyla turizm olayına katılan kişilerin destinasyon

Asena Albayrak ve Ömür Neczan Özmen

tercihi kültür ve kimlikle yakından ilişkilidir. Kültürün ve kimliğin bozulmadan günümüze kadar sürdürüldüğü bir destinasyon, turistik anlamda çekiciliğini koruyacaktır. Baskın toplulukların dayattığı asimilasyon ve dışlama politikalarına karşı toplumdaki her alt gruba karşı hoşgörülü ve anlayışlı yaklaşım daha fazla kültürel çeşitliliğe ve zenginliğe sahip bir kültürel kimliğin sağlanabilmesi açısından yararlı olacaktır.

Turistlerin ilgisini çeken, gidip görme isteği yaratan kültürel kimliğini yitirmemiş destinasyonlar turizm bakımından gelişerek büyümeye ve ülke ekonomisine katkıda bulunmaya devam edecektir. Bu araştırmada ele alınan Alaçatı destinasyonunda, kültürel kimlikle turizm gelişimi arasındaki ilişkinin ortaya koyulması amacıyla, Alaçatı'nın kültürel kimlik özelliklerine değinmek gerekmektedir.

İzmir'in Çeşme ilçesine bağlı Alaçatı beldesinin nüfusu, kozmopolit bir yapıya sahiptir. Osmanlıdan bu yana Alaçatı'da yaşayanlar, Arnavut göçmenleri, Boşnaklar, Yunanistan göçmenleri, sonradan yerleşen Romen göçmenler ve nihayet son yıllarda Alaçatı'nın turizmde parlayan bir belde olmasıyla İstanbul ve İzmir'den gelenler bir mozaik oluşturmaktadır (Gezgin, 2012: 52). Alaçatı'nın yaklaşık 1000 yıldır sürekli göç alan ve göç veren bir belde konumunda olduğu söylenebilmektedir. Bu göçlerin getirdiği çok renklilik giderek artan bir kültürel zenginlik oluşturmaktadır. Alaçatı'nın geleneklerine ve ritüellerine bakıldığında; farklı coğrafyalardan göç almasından kaynaklı oluşan kozmopolit yapısı ve tarihten beri farklı kültürleri barındırmış olması, yeme-içme kültürü üzerinde oldukça etkili olduğu görülmektedir (Gezgin, 2012: 62). Öte yandan Alaçatı'nın aile yapısına bakılacak olursa; tarım toplumundan kaynaklı çok nüfuslu ailelerin olduğu görülmektedir.

YÖNTEM

Bu araştırmada toplumsal kimlik teorisinden yararlanılmıştır. Bunun sebebi toplumsal kimlik teorisinin esas olarak sosyo-kültürel biçim ve dinamiklerle insan davranışının doğası arasındaki ilişkiyi açıklamasıdır. Kişiler kendilerini bir gruba ait hissederek beraber bir toplumsal kimlik yaratmaktadırlar. Kültürel kimliğin de bir grubun veya topluluğun oluşturduğu, benimsediği ve yansıttığı bir olgu olmasından kaynaklı olarak toplumsal kimlik teorisi yürütülen bu araştırmayla uyumlu görülmektedir.

Araştırmada insan davranışının esnek olmasından ve bireylerin görüşlerinin ve deneyimlerinin araştırılmasından kaynaklı olarak nitel araştırma yöntemi ve araştırma deseni olarak örnek olay analizi kullanılmıştır. Örnek olay kapsamında Alaçatı beldesi ele alınmıştır. Alaçatı'yı kendi ortamında, ilişki bağlantıları içinde etkileyen değişkenler

Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği

üzerinde durulmuştur. Nitel araştırma yöntemi niçin, nasıl, ne şekilde sorularına yanıt alınmasını sağlamakta ve kişilerin algıları, duyguları ve deneyimlerine dayalı olarak bilgi vermektedir. Bu bağlamda bireylerin duygularını, düşüncelerini, isteklerini, olaylarla ilgili tespitlerini ve görüşlerini almak amacıyla nitel araştırma yöntemlerinin bir veri toplama aracı olan görüşme (mülâkat) tekniği kullanılmıştır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 42-147).

Gerekli temaslar sağlandıktan sonra örneklem kapsamında Çeşme Belediyesi'nde çalışan şehir planlamacısı bir memur ve Çeşme Kaymakamı'nın yanı sıra Alaçatı'daki iki butik otel müdürü, Alaçatı Turizm Derneği başkanı ve yerel halktan on kişi olmak üzere toplamda 15 katılımcı ile görüşülmüştür. Araştırmanın evreni kültürel kimlik öğeleri ve turizm gelişimiyle birlikte Alaçatı halkı olmakla beraber araştırmanın amacı yerel halkın araştırma problemiyle ilgili algılarını ölçmek olduğu için örneklem olarak yerel halktan kişilerden, amaçlı ve zincirleme örnekleme yöntemine uygun olarak seçilmiştir. Katılımcılardan alınan yanıtlar birbirini tekrar ettiği için araştırma 15 katılımcıyla sınırlandırılmıştır. Bu bağlamda yerel halkın Alaçatı'yla ilgili gelenek ve görenekleri, inancı, mimariyi, sanatı, dili, aile yapısını ve turizm gelişimiyle alakalı düşünce ve algılarının araştırma sorusuna cevap olabilecek düzeyde yeterli olabileceği öngörüsüyle bu örneklem seçilmiştir. Bu doğrultuda yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığıyla öncelikle katılımcıların Alaçatı'nın kültürel kimlik unsurlarına karşı olan algıları ölçülmüştür. Daha sonra Alaçatı'nın bir turizm destinasyonu olarak çekici yanları, turistlerin burayı tercih sebepleri ve Alaçatı'daki turizm gelişiminin sebepleri ile ilgili fikirleri alınarak turizm gelişiminin kültürel kimlikle ilişkisi ölçülmek istenmiştir. Son olarak katılımcıların, Alaçatı'nın kültürel kimliğinin ve turizm gelişiminin sağlıklı devam edebilmesi açısından istek, görüş ve önerileri alınmıştır.

Araştırmada "*Alaçatı'nın turistik gelişimiyle, Alaçatı'nın kültürel kimliğinin ilişkisi nedir?*" sorusuna yanıt aranmıştır.

Görüşmelerden önce görüşülecek kişilerden telefon aracılığıyla randevu alınmış ve katılımcıların istekleri doğrultusunda görüşme tarih, yer ve saatleri belirlenmiştir. Randevu talepleri 28 Mart 2016 tarihinden itibaren iletilmiştir ve görüşmeler 4 Nisan 2016 tarihinde başlamıştır. Tüm görüşmeler 4 Nisan 2016-3 Mayıs 2016 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir. Görüşmeler 30 dakika ile 45 dakika arasında sürmüştür. Görüşme esnasında önceden izin alınarak, ses kayıt cihazı kullanılmasının yanı sıra elle not tutma yöntemi de bir arada kullanılmıştır.

Asena Albayrak ve Ömür Neczan Özmen

Görüşmeler gerçekleşmeden önce kişilere özel bilgilerinin istekleri dışında paylaşılmayacağına garantisini vererek görüşmenin güven duygusu içerisinde gerçekleşmesi amaçlanmıştır.

Katılımcılar ile görüşüldükten sonra yazıya geçirilen ses kayıtlarından 60 sayfa veri elde edilmiştir. Görüşmelerden elde edilen ses kayıtlarının değiştirilmeden yazıya geçirilmesinden sonra veriler betimsel analize tabi tutulmuştur. Betimsel analizde elde edilen veriler temalar çerçevesinde betimlenerek yorumlanmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2013: 256-259).

Betimsel analizde her sorunun altına tüm katılımcılar tarafından verilen yanıtlar sıralandırılmıştır. Yapılan analiz sonucu görüşme sorularının tezin yazın taraması kısmında yer alan konu akışına ve bağlamına göre kategoriler oluşturulmuş ve bu kategoriler dahilinde katılımcı yanıtlarına yer verilmiştir. Her bir soru ve yanıt grubunun ayrı bir teması bulunmaktadır.

Araştırmanın geçerlik ve güvenilirliği Yıldırım ve Şimşek'in (2013: 298) yöntemleri doğrultusunda; iç geçerlik, dış geçerlik ve iç güvenilirlik, dış güvenilirlik olmak üzere dört ayrı kavramla kontrol edilmiştir. İç geçerlik kavramı kapsamında katılımcı yorumlarının Alaçatı'da gerçek durumu yansıtmayı yansıtmadığıyla ilgili yapılan araştırmada katılımcı teyidi yöntemi uygulanmıştır. Görüşmeler gerçekleştirildikten sonra bulgular düzenlenerek katılımcılarla tekrar görüşülüp verilen cevaplar konusunda fikirleri alınmıştır. Katılımcılar, verilen cevapların kendilerine ait olduğu konusunda hemfikirdirler. Öte yandan katılımcılar bulguları tutarlı ve gerçekçi bulduklarını belirtmişlerdir. Diğer bir deyişle; Alaçatı destinasyonu göz önüne alındığında araştırma bulguları anlamlıdır. Dış geçerlik kapsamında elde edilen bulgular doğrultusunda araştırma sonucunun benzer durumlara uyup uymadığını anlayabilmek için kültürel kimlik ve turizm gelişimi ilişkisini farklı destinasyonlarda inceleyen çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Farklı destinasyonlarda da bu konuda çalışmalar yapıldıktan sonra bir genellemeye ulaşmak mümkün olacaktır. Benzer çalışmalarla karşılaştırılma yapılabilmesi için, araştırma örnekleme, ortamı ve süreçleri açıkça yansıtılmıştır.

İç güvenilirlik kapsamında araştırmada kavramsal çerçeveye bağlı olarak veri analizini gerçekleştirmek amaçlanmıştır. Yazın taraması bölümünde verilen başlıklardan ve tanımlardan yola çıkarak elde edilen bulgular düzenlenmiş ve açıklanmıştır. Bu doğrultuda çalışma yapmak isteyen başka araştırmacılar bu çalışmadaki örneklemden ve sorulardan yola çıktığı takdirde aynı sonuçları elde edebileceklerdir. Dış güvenilirlik kapsamında ise katılımcıların kafalarında soru işaretlerine yer bırakmamak

Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği

için görüşmelerden önce araştırmacı konumunu açıkça belirtmiştir. Araştırmayı ve görüşmeyi yapmaktaki amaç katılımcılara açıkça söylenerek tutarlı bulgular elde edilmesi sağlanmıştır.

Katılımcıların verdiği yanıtlar doğrultusunda ortaya çıkan bulgular Alaçatı'nın kültürel kimliği ve turistik gelişiminin yanı sıra kültürel kimliğin ve turistik gelişimin korunması konusunda da katılımcıların algılarını, düşüncelerini ve önerilerini göstermektedir.

BULGULAR

Demografik Bilgiler

Görüşme Yapılan Kişi	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Doğum Yeri	Alaçatı'da ikamet edilen yıl
Katılımcı 1	Erkek	46-50	Lisansüstü	Kaymakam	Osmaniye	8 ay
Katılımcı 2	Erkek	36-40	Lise	İşletmeci	Alaçatı	38 yıl
Katılımcı 3	Erkek	51 üstü	İlköğretim	Esnaf	Alaçatı	64 yıl
Katılımcı 4	Erkek	51 üstü	Lisans	Esnaf	İzmir	12 yıl
Katılımcı 5	Kadın	51 üstü	Lisans	Esnaf	İzmir	10 yıl
Katılımcı 6	Erkek	51 üstü	Lise	Esnaf	Alaçatı	54 yıl
Katılımcı 7	Kadın	46-50	Lise	Esnaf	Adana	5 yıl
Katılımcı 8	Erkek	51 üstü	İlköğretim	Emekli İnşaat İşçisi	Alaçatı	86 yıl
Katılımcı 9	Erkek	51 üstü	Lisans	Dernek Başkanı	İzmir	14 yıl
Katılımcı 10	Erkek	51 üstü	Lisans	Şehir Planlamacısı	Balıkesir	10 yıl
Katılımcı 11	Erkek	51 üstü	İlköğretim	Emekli Asker	Alaçatı	78 yıl
Katılımcı 12	Kadın	51 üstü	Lisans	Emekli Öğretmen	Artvin	12 yıl
Katılımcı 13	Kadın	41-45	Lisans	Esnaf	İzmir	8 yıl
Katılımcı 14	Erkek	41-45	Lisans	Otel Müdürü	İstanbul	2 yıl
Katılımcı 15	Kadın	36-40	Lisansüstü	Otel Müdürü	İstanbul	2 yıl

Katılımcılara cinsiyet, yaş, eğitim durumu, meslek, doğum yeri ve Alaçatı'da ikamet edilen yıl dahil olmak üzere altı adet demografik soru sorulmuştur. Demografik soruların yöneltilmesinin sebebi katılımcıların cinsiyetine, yaşına, eğitim durumuna, mesleğine ve Alaçatı'daki ikamet ettikleri yıllara göre cevaplarının değişiklik gösterebileceği düşüncesidir. Katılımcıların onu erkek beşi kadındır ve yine çoğunluğunun eğitim durumu lisans düzeyindedir. Katılımcıların Alaçatı'daki ikamet süreleri en az 8 ay en fazla 86 yıl arasında değişmekle beraber çoğunluğu uzun zamandır Alaçatı'da yaşamaktadır. Öte yandan çoğu katılımcı İzmir veya Alaçatı doğumludur ve yaşları 51 üstü yaş grubundadır. Böylelikle Alaçatı'nın kültürel kimlik yapısını ve turizm gelişimini gözleme imkânı bulabildikleri çıkarımı yapılabilmektedir. Alaçatı'da en az sürede ikamet eden (8 ay) katılımcının Kaymakam olması nedeniyle Alaçatı'yı sosyal, kültürel ve ekonomik olarak gözlemleyebilecek pozisyonda olduğu düşünülmüş ve araştırma kapsamına özellikle alınması kararlaştırılmıştır.

Asena Albayrak ve Ömür Neczan Özmen

Araştırmanın örnekleminin bu şekilde oluşturulmasının nedeni, hem Alaçatı'da uzun zaman yaşamış ve çalışmış yerli halkından hem de Alaçatı'nın sosyo-kültürel durumunu ve turizm faaliyetlerini bildiği düşünülen kaymakam ve turizm derneği başkanından görüş almaktır.

Araştırmanın sorusu olan "Alaçatı'daki turizm gelişimiyle kültürel kimlik olgusu arasındaki ilişki nedir?" sorusuna yanıt bulabilmek amacıyla katılımcılara çeşitli kültürel kimlik unsurları sorulmuştur ve katılımcıların bu unsurlar hakkındaki algılarından hareketle ölçülen her soru ilişkili olduğu kültürel kimlik unsuru bağlamında ele alınmıştır.

Kültürel Kimlik Olgusu ve Alaçatı'nın Kültürel Kimliği

Kavramsal çerçevede kültürel kimlik öğeleriyle ilişkili olarak dokuz soru sorulmuştur. Bu dokuz soru Alaçatı'nın kültürel kimliğini ölçmek amacıyla katılımcılara yöneltilmiştir. Bunlardan ilki kültürel kimlik unsurlarından olan yaşam biçimini ölçmek üzere; *"Kısaca kendinizden bahseder misiniz? Alaçatı'da günleriniz nasıl geçiyor? Boş zamanlarınızda neler yapıyorsunuz?"* sorusudur. Katılımcıların birçoğu vakitlerini çalışarak geçirdiklerini söylerken bir katılımcı da *"Çalışanlar için turizm bölgesinde yaşamak ayrıcalıklı bir şey değil."* demiştir.

Alaçatı'nın kültürel yapısını anlamak üzere katılımcılara yöneltilen *"Alaçatı'nın kültürünü çok kısa özetlemeniz istense nasıl özetlersiniz? Kültürde değişimler var mıdır? Varsa hangi kültürlerden etkilenmiştir?"* sorusuna katılımcıların çoğu Alaçatı'nın mübadele bölgesi olması dolayısıyla çok uluslu bir yapıya sahip olduğu ve gelişimden kaynaklı kültür farklılıkları olduğu yönünde cevaplar vermişlerdir. Bunlardan örnek vermek gerekirse; bir katılımcı şu şekilde görüş bildirmiştir:

"Alaçatı göçmen kasabasıdır. Burası köydü kasaba oldu. Dedelerimiz 1923 senesinde mübadele döneminde buraya göç etmişler. Ağırlıklı burada Boşnak, Arnavut, Karacaovalı, Giritli kökenli halklar var. Onlar da zamanla buraya yerleştiklerinde tütün, bahçe, rençberlik, hayvancılık gibi işlerle uğraşmışlar. Tabi zaman geçtikten sonra burayı İstanbullular keşfettiğinde çoğu herkes kendi evlerini mekânlarını kiraya verdi sattı. Şimdi geçimleri, çoğunun kira gelirleri oldu." derken başka bir katılımcı *"Sosyolojik olarak çok değişim yaşadılar. Anadolu kültürüne aitken şu an çok ciddi bir şekilde batılılaşma, özenme ve ikisi arasında kalmışlık var toplum içinde. Hani şeklen o İstanbullular gibi yaşamak hoşumuza gidiyor ama ruhen, eğitim aile yapısı, kültürü daha az olduğu için de bir ikilem içerisinde yaşıyorlar."*

Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği

Gençlerde daha fazla uyuşturucu kullanımı arttı. Eskiden hiç yoktu. Sırf turizm değil ama gelişimden kaynaklandı. Dışarıdan gelenlerin kültürlerini anlamakta zorlanıyorlar, kendi kendilerine bir çaba gösteriyorlar ama işte kondurulmuş oluyor veya baş edemiyorlar bazı şeylerle. Gençler de tatilcilerin yaşam tarzlarına özeniyorlar."

Bir diğer katılımcı ise Alaçatı'nın esas kültürünün mübadeleden sonra yitirildiği görüşündedir: *"Alaçatı'yı oluşturan insanlar Girit'e ve Adalara giden Rumlar aslında. Alaçatı'nın kültürü bence o insanların gidişiyle beraber başka bir kültüre girdi. Bir alt kültüre girdi. Çünkü Alaçatı'nın kültürü hangisidir dersiniz sokakları yapı tarzı, romantikliği, mimarisi başka birilerine ait."* Başka bir görüşe göre Alaçatı'da bir kimlik bunalımı söz konusudur. Öte yandan katılımcılar toplumun tarım toplumundan ve beraberinde getirdiği kültürden, turizm ve ticaret toplumuna ve beraberinde getirdiği yabancılaşma ve bireyselliğe dönüşünde hemfikirler. Bir katılımcı ise Alaçatı kültüründe dejenerasyon olduğu görüşündedir.

Alaçatı halkının inançlarını yaşayabilecekleri ortamın varlığını ölçmek amacıyla kültürel kimliğin inanç unsurunu bağlamında katılımcılara *"Alaçatı'da kişilerin inançlarını yaşamaları için cami kilise sinagog gibi gerekli fiziksel yapılar yeterli midir?"* sorusu yöneltilmiştir. Katılımcılardan biri hariç hepsi "yeterli" yanıtını vermiştir. Yetersiz diyen katılımcı sadece kiliseden bozma bir camiyle beraber toplamda üç cami olduğunu söyleyerek diğer inançlar için fiziki bir yapının olmadığını söylemiştir. Yeterli gören kısım ise diğer inançlara mensup kişiler tarafından sinagog, kilise gibi yapıların yapılmasına ilişkin bir talep gelmediğini belirterek şu anki yapıların yeterli olduğunu savunmuşlardır.

Alaçatı'nın mimari yapısını, özelliklerini, çekici yanlarını ve kültürünü ne kadar yansıttığını tespit etmek amacıyla kültürel kimliğin mimari yapı unsuru bağlamında katılımcılara *"Sizce Alaçatı'nın mimari özellikleri ve çekici yanları nelerdir? Alaçatı'daki mekânlar bu özellikleri ve Alaçatı kültürünü yansıtıyor mu?"* sorusu sorulmuştur. Katılımcıların birçoğu mimarinin çekici yanının Alaçatı'nın taş evleri olduğu ve genel olarak mekânların kullanım amaçlarının Alaçatı kültürünü yansıtmadığını söylemişlerdir.

Alaçatı'da kullanılan dilin zaman içinde bozulmalara ya da değişimlere uğrayıp uğramadığını ölçmek amacıyla kültürel kimliğin dil unsuru bağlamında katılımcılara *"Alaçatı'nın kozmopolit yapısından ve turizmden kaynaklı dilde görülen değişimler/bozulmalar var mıdır?"*

Asena Albayrak ve Ömür Neczan Özmen

sorusu sorulmuştur. Katılımcıların birçoğu bozulma olmadığını söylerken bir kısım katılımcı da turizmden ve Alaçatı'ya farklı illerden yerleşen kişiler olduğundan eski dilin kullanılmadığını söylemişlerdir.

Alaçatı'nın sanatsal aktiviteler konusunda gelişmişliğini ve özgünlüğünü ölçmek amacıyla kültürel kimliğin sanat unsuru çerçevesinde katılımcılara sorulan "*Alaçatı'da sanatsal aktivitelerin yeterliliği konusunda ne düşünüyorsunuz?*" sorusuna bütün katılımcılar "yetersiz" olduğu yönünde cevap vermişlerdir. Ayrıca sinema ve tiyatrunun olmadığını ve sanat üretimi ve tüketiminin yeme-içmeye harcanan paranın yanında çok cüzi bir miktar olarak kaldığını belirtmişlerdir.

Kültürel kimliğin aile yapısı unsuru bağlamında "*Alaçatı'da yaşayan halkın aile yapısı nasıldır?*" sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların birçoğu halkın çekirdek aile yapısında olduğunu söylemiştir. Eskiden tarım toplumuyken iş bölümünden ötürü ailelerin geniş olduğu fakat zamanla toplum tarımdan turizme geçtikçe ve mal paylaşımlarından doğan huzursuzluk arttıkça aile bağlarının eskiye oranla azaldığı ve aile bireyleri sayılarının azalarak çekirdek aileler haline geldiği konusunda katılımcılar hemfikirdir.

Alaçatı halkına özgü değerleri ölçmek amacıyla kültürel kimliğin değerler unsuru bağlamında "*Alaçatı'nın yerli halkına özgü değerler nelerdir?*" sorusu sorulmuştur. Katılımcıların çoğu Alaçatı halkına özgü değerlerin kalmadığını söylerken bir kısmı eskiden yardımlaşma ve kişiler arasında güven duygusu olduğunu söylerken bir kısmı da hoşgörülü olduklarını söylemiştir.

Alaçatı'da yaşayan yerel halkın normlarını, geleneklerini, tabularını, ritüellerini öğrenmek amacıyla kültürel kimliğin normlar unsuru çerçevesinde katılımcılara "*Alaçatı'da yaşayan halka özgü (normlar) ritüeller, gelenekler, tabular var mıdır? Bunlar nelerdir?*" sorusu yöneltilmiştir. Birçok katılımcı düğün geleneklerinin olduğunu söylerken bir diğer çoğunluk geleneklerin, ritüellerin kalmadığı ifade etmişlerdir. Örneğin bir katılımcı "*Vardı, mesela eskiden cumhuriyet bayramlarında fener alayı olurdu. Mesela askerler yürürdü, öğrenciler, davullar zurnalar atlar üstlerinde falan. Hiçbiri kalmadı.*" derken başka bir katılımcı "*Gelenekler var, mutfak kültürünü korumaya çalışıyorlar. Tarhana yapmak, salça yapmak, erzak hazırlamak... Bunlar tarım geleneğinden gelen şeyler. Mesela evlerdeki sardunyalari hala yağ tenekelerinde barındırmak. Onları içlerinde yaşamaya çalışıyorlar. Onunla birlikte örf adet ve gelenekler yaşıyor ama eski adetler aile büyüklerinin evinde toplanmalar kalmadı tabi. Mallar bölündü aileler bölündü.*" şeklinde görüş bildirmiştir.

Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği

Turizm Gelişimi ve Alaçatı'nın Turistik Gelişimi

Bu tema kapsamında turizm gelişimi kavramsal çerçevesiyle uyumlu olarak üç soru sorularak Alaçatı'daki turistik gelişimi ölçmek amaçlanmıştır. İlk olarak *"Sizce Alaçatı'nın turistik gelişimine katkı sağlayan özellikleri nelerdir?"* sorusu yöneltilmiştir. Burada öne çıkan gelişim unsurlarının başında sörf gelmektedir. Alaçatı'nın taş evlerinin sağladığı doku ve deniz de sörfte sonra en çok belirtilen unsurlardandır. Bir başka unsur reklam ve halkın turizm bilincidir.

"Sizce turistlerin Alaçatı'ya gelme nedeni nedir? Alaçatı'yı neden tercih ediyorlar?" sorusuna genel kanaat Alaçatı'nın taş evleri ve doku yönünde olurken Alaçatı'nın yemekleri ve sörfü dokuyu takip eden unsurlardandır. Örneğin bir katılımcı *"Dokuya geliyorlar. Oradaki yerel taşlara geliyorlar. Yani oraya çok yeni gelen çok düzgün insanlar var. Profesyoneller, iyi zevki olan insanlar. Büyük şehirden oraya gidip bir hayat kurma hayali seçmiş aileler, samimi servis hedefleri bunlara geliyorlar. Bir de büyük şehre aslında çok yakın yerleşim olarak baktığınızda. O da bir motivasyondur."* demiştir.

"Görüştüğünüz turistler varsa genelde Alaçatı'da en beğendikleri özelliklerin hangileri olduğunu söylüyorlar?" sorusu sorulmuştur. Katılımcıların büyük çoğunluğu taş evleri ve dokusunu derken bir kısım katılımcı da Alaçatı'nın sakinliği ve ruhunun da çok beğenildiğini dile getirmişlerdir. Bu özellikleri yeme-içme ve sörf takip etmiştir.

Kültürel Kimliği Koruma Davranışı ve Çabalar

Bu tema çerçevesinde kültürel kimliği koruma kavramsal çerçevesiyle uyumlu olarak dört soru sorularak Alaçatı'nın kültürel kimliğini, gelişimini korumak için yürütülen çalışmalar ve yerel halkın bu konudaki algıları ölçülmek istenmiştir. Alaçatı'nın kültürel kimliğini koruma konusunda birçok katılımcıların bundan sonra bir şey yapılamayacağını söylerken; bir kısmı festivallerin olabileceğini diğer bir kısmı da belediyenin koruması gerektiğini belirtmiştir. Öte yandan katılımcıların ortak kanısı Alaçatı'da kültür turizmi olmadığı yönündedir.

"Yaşlıların ve gençlerin kültürel özellikleri koruma davranışları nasıldır?" sorusuna bir grup katılımcı korunmadığını söylerken diğer bir grup katılımcı da gençlerde koruma davranışının olmadığı fakat yaşlılarda olduğu görüşündedir. Son olarak *"Alaçatı'nın kültürel dokusunun (maddi ve manevi) korunduğunu düşünüyor musunuz? Alaçatı'yı koruma adına yürütülen politika, yasa, dernek çalışması veya kampanya var mıdır?"* sorusuna katılımcıların yanıtı Alaçatı'yı koruma adına yapılan çalışmaların

Asena Albayrak ve Ömür Neczan Özmen

ya hiç olmadığı ya da çok yetersiz olduğu yönündedir. Örneğin bir katılımcı *"Dernek ne yaparsa yapsın bunun herkesi kapsayacak çalışma olması imkânsız. Ulaşamıyor çalışmalar. Gönüllülük esasıyla kısmi yapıyor ama çocuklar ileride tanıyamayacak kültürü. 2005'ten sonra bozulmaya başladı."* şeklinde görüş bildirmiştir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmada, katılımcılarla yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler incelendiğinde, katılımcıların "turizm gelişimi" konusunda oldukça fikir sahibiyken, "kültürel kimlik" konusunda yanıt verirken tereddüt ettikleri ve nispeten daha az bilgili oldukları görülmektedir.

Alaçatı'nın yaşam tarzı araştırıldığında, katılımcılar kapsamında yerli halkın sosyal insanlar olmadığı söylenebilmektedir. Evle iş arası yaşayan kişiler çoğunlukta, nadiren seyahat eden ve yurtdışına çıkan kişiler de mevcuttur. "Alaçatı kültürü" sorgulandığında katılımcılar başlangıçta bir fikir yürütemezken, sonrasında bina-yemek-sörf gibi maddi kültürel değerleri dile getirmişlerdir. Mübadele kenti olmasının sonucu olarak var olan çok kültürlü bir ortama rağmen manevi kültürel değerlerini büyük ölçüde yitirmiş bir yer olup, geleneklerin unutulduğu görülmektedir. Öte yandan başka bölgelerden gelen kişilerin Alaçatı'ya yerleşmesiyle ve turizmin gelişmesiyle beraber kimlik bunalımı yaşanması ve özellikle gençlerin bu yeni tanımış oldukları yaşam tarzlarına özenmeleri sonucunda geleneklerin unutulması önemli bir kayıp olarak görülmektedir.

İbadet yeri olarak sadece 3 adet cami bulunmaktadır. Hacı Memiş camisinin bir tarafı kilise olarak kullanılmaktadır. Alaçatı'da kilise, sinagog gibi başka dinlerin ibadet yerleri olmamasına rağmen turistlerden gelen bu yönde bir taleple de karşılaşmamıştır.

Bölgede sinema ve tiyatro bulunmamakla beraber sadece 8 tane sanat galerisi vardır. Bu galeriler dışında sanatsal aktivitelerden bahsetmek mümkün değildir. Öte yandan Alaçatı mimarisinin fiziksel olarak korunması dışında Alaçatı kültürünü yansıttığı birçok katılımcı tarafından düşünülmemektedir. Evler çoğunlukla lokanta, meyhane olarak kullanılmaktadır ve yerel halkın bu durumdan hoşnut olmadığını söylemek mümkündür.

Bölgede çok fazla İstanbullu olmakla birlikte, yalnızca yazın değil, kışın da kalanlar vardır. Bu sebeple katılımcılar tarafından kültür değişmesi yaşanıldığı düşünülmektedir. Öte yandan naifliğin kaybolduğu ve her şeyin maddeselleştiği fikri katılımcılar tarafından yaygın bir görüştür. Ticaret ve turizm geliştikçe yerel halka ait değerlerin tükendiği kanısı bulunmaktadır. Ticaretle uğraşmayan yerel halk gibi esnaf da

Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği

fiyatların pahalılığından şikâyetçidir. İstanbulluların, Alaçatı'nın yerlilerinden ucuz fiyatlara ev alıp pahalı fiyatlara sattıkları veya fahiş fiyatlı butik otel ve restoran açtıkları düşünülmektedir. Bu durum katılımcılar tarafından, turizm anlamında kalkınma yaşanırken, değer ve geleneklerden taviz verildiği kanaatini oluşturmaktadır. Öte yandan bu uygulamanın Alaçatı'da emlak balonunu doğurduğu söylenebilmektedir.

Katılımcılarda Alaçatı yerli halkının dilinin çok fazla bozulmaya uğramamış olduğu görüşü hâkimdir. Hala göçmenlerin ve yerlilerin konuştuğu şiveli dil aynıdır, fakat Alaçatı merkez çarşısında İstanbul ve İzmir gibi büyük şehirlerden gelen dükkân ve mağaza sahipleri dolayısıyla şiveli yerel konuşmayla merkezde karşılaşmak zordur.

Alaçatı'da nüfuzlu ve maddi anlamda önde gelen birkaç tanınmış aile dışında kalanlar çekirdek ailedir. Kalabalık yaşayan aileler ve yerli halkın büyük çoğunluğu Alaçatı'nın biraz dışında bulunan Petek Sitesinde yaşamaktadırlar. Bu da katılımcılara göre kültürel kimliğin kan kaybetmesine neden olan faktörlerin başında gelmektedir. Bunun nedeni belli bir kültürel belleğe ve tarih belleğine sahip, gelenekleri bilen ve yaşatan, tüm kültürel kimlik birikimini sonraki kuşaklara aktarabilecek yerel halkın merkezden uzaklaşmasıdır. Dolayısıyla Alaçatı merkezde kalanların öğrenebilecekleri sözlü kültürel değerlere, geleneklere, göreneklere, dile ve normlara erişebilmesi mümkün olmamaktadır.

Alaçatı halkına özgü değerlerin ne olduğu konusunda birçok katılımcı "değerler kalmadı" yanıtını vermektedir. Tarım toplumuyken çalışkan, üretici, yardımsever olan halk; ticaret ve turizm geliştikçe bireyselleşmeye, yabancılaşmaya başlayarak bir kısım değerlerden feragat etmiş durumdadır. Alaçatı'daki emlak fiyatlarının yükselmesiyle evlerini kiraya veren Alaçatılıların çoğunlukla geçim kaynağının kira geliri olması dolayısıyla halkın çoğunun tembelleşmeye, üretmemeye başladığı kanısı bulunmaktadır. Bölge, iç ve dış göçler sonucunda kendi kültürünü ve değerlerini büyük ölçüde kaybetmiş durumdadır. Eskiden var olan güven duygusunun bölgeye yabancıların yerleşmesiyle kayb olduğu söylenebilmektedir. Öte yandan bölgede hoşgörölü ve turizmin getirdiği insan çeşitliliğinden dolayı ufku açık insanların olduğu da görölmektedir.

Alaçatı'daki sosyolojik yapının değişmesi dolayısıyla gelenekler de büyük ölçüde yitirilmiştir. Katılımcılara gelenekler sorulduğunda birçok katılımcı sadece düğünleri örnek gösterebilmiştir. Bunun yanı sıra tarım geleneklerinin de unutulmuş olduğu konusunda hemfikirlerdir.

Alaçatı'yı turistik olarak geliştiren unsurların başlıcaları; sörf ve tarihi doku olarak ifade edilmiştir. Büyük oranda korunan taş evler ve bu

Asena Albayrak ve Ömür Neczan Özmen

evlerin aslına uygun olarak yapılan restorasyonu turistler tarafından oldukça ilgi görmektedir. Fakat taş evlerden önce Alaçatı'nın adını duyuran başlıca çekicilik unsuru sörfür.

Alaçatı'ya turistlerin gelmesinin sebeplerinden en önemlilerine bakıldığında tarihi dokusu ve taş evleri öne çıkmaktadır. Öte yandan lokasyonu, şehir merkezine yakın olması dolayısıyla üniversitelere, hastanelere ve alışveriş merkezlerine yakın olması Alaçatı'yı cazip kılan unsurlardandır.

Turistlerin Alaçatı'ya geldikten sonra en beğendikleri özellikler katılımcılar tarafından; tarihi dokusu, gastronomisi, yel değirmenleri, insanların bakış açıları ve mekânların, sokakların romantikliği olarak sıralanabilmektedir. Sörf merkezi de sörf için gelen turistleri tatmin edici özelliktedir.

Alaçatı'nın kültürünü korumak için yapılması gereken çalışmalar konusunda, Alaçatı'nın mübadele bölgesi olmasından ve çok kültürlülüğünden kaynaklı olarak öncelikle kültürde uzlaşmanın gerekliliğini savunan görüşler olmakla birlikte korumak açısından geri dönülemez noktaya ulaşıldığını ve artık önemli olanın şimdiki varlıkları korumak olduğunu ifaden eden katılımcılar oldukça fazladır.

Alaçatı'da kültür turizminin olmadığı görülmektedir ve bu konuda yapılan girişimlerin ya hiç olmadığı ya da yetersiz olduğu görüşü hâkimdir.

Alaçatı'nın kültürel özelliklerini koruma davranışlarına bakıldığında gençlerin bu yönde neredeyse hiç eğilimi olmamakla beraber az da olsa yaşlıların sahip çıkmaya çalıştığı söylenilmektedir. Gençlerin turizm anlayışının kısıtlı olması ve bölgede rantın çok fazla olması dolayısıyla kültürel özellikleri korumaktan çok daha fazla turist çekme anlayışının yaygın olduğu görülebilmektedir.

Belediye ve derneklerin de kültürel kimliği ve varlıkları koruma konusunda hali hazırda ekstra bir teşebbüste bulunmadıkları görülmekte olup belediyenin kat izni vermemesi, evleri belli bir kurala göre yaptırması dışında katılımcılara yansıyan bir uygulamanın olmadığı görülmektedir.

Sonuçlardan yola çıkarak literatürde bahsedilen güçlü ilişkinin aksine genel çerçevede Alaçatı'da kültürel kimlikle turizm gelişimi arasında güçlü bir ilişki olmadığı kanısına varılmıştır. Duran'ın (2011) çalışmasında da belirtildiği üzere toplumsal ve kültürel kaynakların sürdürülebilirliği, tarihsel, sosyo-kültürel, doğal ve fiziksel kaynakların korunmasıyla ilgilidir. Bu açıdan Alaçatı'da sosyo-kültürel kaynakların çok iyi korunmadığı ortaya çıkmaktadır. Öte yandan bu araştırmadaki kültürel kimlik unsurlarının eskisine göre azalmasının turizm gelişimine ekonomik boyut olarak şimdilik olumsuz bir etkisi görülmezken; Bükreş'te yapılan

Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki: Alaçatı Örneği

başka bir araştırmaya göre de kültürel kimlik özelliklerinin bozulduğu ve turizmin de bu doğrultuda zayıfladığı sonucu çıkmaktadır (Stancioiu vd., 2011). Söz konusu çalışmada kültürel kimlik erozyonunun turizme olumsuz anlamda yansıdığını göstermektedir. Kaygalak, Usta ve Günlü'nün (2013) çalışmasında görülen sonuca benzer olarak Alaçatı halkı da tıpkı Mardin halkı ve gibi kültürel özelliklerin korunması gereken değerler olduğunu düşünmektedir. Bu düşüncenin aksine faaliyette olan herhangi bir koruma çabası görülmemektedir. Caneen'in (2014) çalışmasında da bu çalışmaya paralel bir şekilde kültürel kimliğin, turizm gelişimi için odaklanması gereken önemli bir konu olduğu öte yandan Urosevic'e (2012) göre de ayırt edici kültürel kimliğin temelinde rekabetçi ürünler geliştirmek için destinasyonun benzersiz özelliklerinin öne çıkarılması gerektiği vurgulanmaktadır. Öne çıkarılan her kültürel çekicilik Domsic'in (2013) çalışmasında belirttiği gibi yerel halkın ekonomik gelişimi için oldukça önemli olmaktadır. Öte yandan Ter (2017), Şirince destinasyonunda yaptığı araştırmada kültürel kimliğin sadece ekonomik açıdan değil kültürel miras olarak da sonraki nesillere aktarılması için korunması gerektiğini ifade etmiştir. İleride yapılacak olan turizm gelişimi ile kültürel kimlik ilişkisini farklı destinasyonlarda ölçmeye çalışan araştırmalarla beraber bu konuda destinasyonlar arası bir karşılaştırma yapma imkanı doğacaktır.

Uygulama boyutunda ise araştırmanın sonuçlarından yola çıkarak Alaçatı'nın turizm gelişimi ve kültürel kimlik ilişkisi bağlamında saptanan yetersizlikler nedeniyle kültürel kimliğin korunması için çeşitli öneriler geliştirilmiştir. Bunlar:

- Alaçatı'da yaşayan yerel halkın yaşam tarzlarını geliştirmek ve çeşitlendirmek için festival, turnuva ve şenlikler düzenlenerek yerel halkın katılımını teşvik etmek,
- Faaliyet gösteren halk eğitim merkezine yerel halkın katılımını yaygınlaştırmak,
- Belediye tiyatrosu ve açık hava sineması kurularak, eskiden gelenekselleşen Çocuk Tiyatrosu Festivali'ni yeniden canlandırmak suretiyle yerel halkı sanat etkinliklerine katılmaya teşvik etmek,
- Tarihi evlerin lokanta ve meyhane olarak kullanımlarının belediye tarafından sınırlandırılıp kontrol altına alınması,
- Düşük fiyatlı mülk alan yatırımcılar mülklerini çok yüksek fiyattan satarak veya kiralarak emlak balonunun oluşmasına neden olmaktadır. Alaçatı'ya yatırım için gelen iş dünyası insanların,

Asena Albayrak ve Ömür Neczan Özmen

Alaçatı'da emlak balonunu oluşturacak hareketlerinin önüne geçmek,

- Alaçatı merkezde fiyatların yüksekliği ve Alaçatı dışından gelip bölgeye yerleşen kişiler nedeniyle sosyolojik yapının değişmesi sonucunda bölgeden uzaklaşan yerel halkı bölgede tutmak adına ekonomik faaliyetlerle yerel halkı bütünleştirmek için çalışmalar yapmak,
- Hali hazırda yaygın geçim kaynağı turizm olan Alaçatı'nın eskiden bir tarım toplumu olduğunu hatırlayarak, zamanında tütün ekmek için bozulan üzüm bağları için iyileştirici tarım politikaları geliştirerek tarım toplumunu canlandırmak. Bu sebeple yaygın geçim kaynağının kira geliri olduğu ve bu nedenle tembelleşen ve üretimden uzaklaşan halkı tekrar çalışkan ve üretken bir konuma getirmek,
- Alaçatı'ya yeni yapılan, olması gerekenden yüksek yapılar nedeniyle rüzgarın engellenmesi ve bu nedenle sörfün tehlike altına girebilmesi dolayısıyla sörf bölgesine yüksek binaların yapılmasını engellemek,
- Alaçatı'daki turizmle ilgilenen yerel halkın turizm ve kültürel varlıkların korunması konusunda bilinçlendirilmesi, önemli olanın kısa vadede fahiş fiyatlarla kar elde etmek değil, uzun vadede turist memnuniyetini sağlayıp Alaçatı'nın turizm gelişiminin aksamadan devam etmesini sağlamak olduğunun anlatılması,
- Aynı şekilde belediyelerin de olması gereken asıl amacı daha fazla turist çekmek yerine, Alaçatı'nın turistik ürünlerini koruyarak turizmin gelecek yıllarda da sürdürülmesini sağlamaktır.

KAYNAKÇA

- Akdemir, A.M. (2004). Küreselleşme ve Kültürel Kimlik Sorunu. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 3(1), 43-50.
- Bahar, H.İ. (2009). Sosyoloji. Ankara: Uşak Yayınları.
- Beyhan, Ş.G. ve Ünügür, S.M. (2005). Çağdaş Gereksinimler Bağlamında Sürdürülebilir Turizm ve Kimlik Modeli. İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık, Planlama, Tasarım, 4(2), 79-87.
- Birkök, C. (1994). Bilgi Sosyolojisi Işığında Kimlik Sorunu. Yayınlanmamış Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Yapı ve Sosyal Değişme Ana Bilim Dalı.

**Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki:
Alaçatı Örneği**

- Bozetka, B. (2013). Wolin Island, Tourism and Conceptions of Identity. *Journal of Marine and Island Cultures*, (2), 1-12.
- Brown, G.,P. (1990). *Tourism and Place Identity*. Doktora Tezi, Texas: A&M University.
- Caneen, J.M. (2014). Tourism and Cultural Identity: The Case of the Polynesian Cultural Center. *Athens Journal of Tourism*, 1(2), 101-120.
- Canosa, A., Brown, G., & Bassan, H. (2001). Examining social relations between adolescent residents and tourists in an Italian coastal resort. *The Journal of Tourism studies*, 12(1), 50–59.
- Domsic, L. (2013). Cultural Heritage and Identity in The Contemporary Tourism Development Croatia. *Dubrovnik International Economic Meeting*, 1(1).
- Duran, E. (2011). Turizm, Kültür ve Kimlik İlişkisi; Turizmde Toplumsal ve Kültürel Kimliğin Sürdürülebilirliği. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 10(19), 291-313.
- Edgecombe, N.T. (2004). *An Echo in the Bone: An Exploration of the Relationship Between Caribbean Cultural Identity, Intercultural Exposure and Psychological Well-being of Indigenous Peoples*. Doktora Tezi, Washington Dc: Howard University.
- Gezgin, İ. (2012). *Alaçatı'tan Alaçatı'ya: Rüzgârlı Bir Köyün Hikâyesi*. İstanbul: Sel Yayıncılık, 2. Basım.
- Gökalp, E. (2013). *Sosyolojiye Giriş*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Güvenç, B. (1996). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitabevi, 7. Basım.
- Hall, S. (1996). *Questions of Cultural Identity*. California: Sage Publications.
- Higgins-Desbiolles, F. (2006). More Than An "Industry": The Forgotten Power of Tourism As A Social Force. *Tourism Management*, 27(6), 1192-1208.
- Kaygalak, S., Usta, Ö. ve Günlü, E. (2013). Mardin'de Turizm Gelişimi İle Otantiklik Olgusu Arasındaki İlişkinin Sosyolojik Açıdan Değerlendirilmesi, *Anatolia Turizm Araştırmaları Dergisi*, 24(2), 237-249.
- Kozak, N., Kozak, M.A. ve Kozak, M. (2010). *Genel Turizm: İlkeler ve Kavramlar*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Kutvan, A.B. ve Kutvan S.A. (2013). Turizm Planlamasında Destinasyon Çekiciliklerinin Ölçümü: Bir Yöntem Yaklaşımı. *Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi*, 6(11), 159-184.

Asena Albayrak ve Ömür Neczan Özmen

- Larrain, J. (1994). İdeoloji ve Kültürel Kimlik. İstanbul: Sarmal Yayınevi.
- Mellinger, W. (1994). Toward Critical Analysis of Tourism Representations. *Annals of Tourism Research*, 21(4), 756-779.
- Olalı, H. ve Timur, A. (1988). Turizm Ekonomisi. İzmir: Ofis Matbaacılık.
- Öter, Z. ve Özdoğan, O.N. (2005). Kültür Amaçlı Seyahat Eden Turistlerde Destinasyon İmajı: Selçuk-Efes Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*, 16(2), 127-138.
- Proshansky, H.M., Fabian, A.K., ve Kaminoff, R. (1978). Place Identity: Physical World Socialization of The Self. *Journal of Environmental Psychology*. (3), 57-83.
- Rebutin, J.A. (2009). Social Enterprise and Tourism, The Key To A Better Integration of Indigenous Populations. *Sociology: Hal*.
- Rich, A.K. ve Franck, A., K. (2015). Tourism development in Bagan, Myanmar: Perceptions of Its Influences Upon Young Peoples' Cultural Identity. *Tourism Planning & Development*, 13(3), 333-350.
- Stancioiu, A.F., Vladoi, A.D., Pargaru, I., Mazilu, M., ve Arsene, O. (2011). Bucharest: Analysis of An Old Destination With A New Tourism Identity, *Journal of Studies and Research in Human Geography*, 5(2), 85-91.
- Sözen, E. (1991). Sosyal Kimlik Kavramı'nın Sosyolojik ve Sosyal Psikolojik Bir İncelemesi. *Journal of Sociological Studies Sosyal Konferansları Dergisi*, (23), 93-108.
- Taylor, H. (1991). Effects of Ethnic Group Cultural Differences on Cooperative and Competitive Behavior on a Group Task. *Academy of Management Journal*, 34(4), 827-847.
- Ter, Ü. (2017). Culture, Identity and Tourism: An Evaluation of Cultural Tourism Potentials of Şirince (Turkey). *Academic Conference on Transport, Tourism and Sport Science*. 762-769.
- Urosevic, N. (2012). Cultural Identity and Cultural Tourism – Between The Local and The Global (A Case Study of Pula, Croatia). *Singidunum Journal*, 9(1), 67-76.
- Uygur, S.M. ve Baykan, E. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. *Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2, 1.
- Wood, R. (1993). Tourism, Culture, and the Sociology of Development. In Hitchcock, *Tourism in South-East Asia*. Londra: Routledge.
- Yamashita, S. (2003). Bali and Beyond: Explorations in the Anthropology of Tourism. New York: Bergham Books.

**Turizm Gelişimi ile Kültürel Kimlik Olgusu Arasındaki İlişki:
Alaçatı Örneği**

- Yanık, C. (2013). Etnisite, Kimlik ve Milliyetçilik Kavramlarının Sosyolojik Analizi. Dergipark.ulakbim.gov.tr, 20(1), 225-236.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2013). Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Tursab (2003). http://www.tursab.org.tr/dosya/973/22_973_6328719.pdf (25.04.2016).